

ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Дерев'янка С. І.

Предмет роботи – сукупність теоретичних і практичних питань сутності електронних грошей в сучасних умовах та прогнозування їх розвитку у майбутньому;

Мета роботи – узагальнити і систематизувати теоретичні знання щодо сутності електронних грошей в Україні;

Метод або методологія проведення роботи – використано загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема ретроспективного аналізу, групування, порівняння, наукової абстракції, індукції та дедукції, аналізу і синтезу тощо;

Результати роботи – пропозиція електронних грошей на ринку залежить від стимулів для споживачів, торговців, емітентів та посередників при їх використанні, а також факторів, які можуть стримувати їх розвиток. Головним фактором як для споживачів, так і для торговців є їх готовність прийняти нові технології. Електронні гроші мають достатній потенціал для розвитку, і можливо згодом вони стануть такими ж звичними, як пластикові картки сьогодні;

Галузь застосування результатів – теоретичні та практичні напрацювання можуть бути використані при з'ясуванні стану та шляхів розвитку електронних грошей в Україні, а також для відображення їх у системі бухгалтерського обліку;

Висновки – узагальнено результати щодо суті електронних грошей, їх відображення в бухгалтерському обліку.

Ключові слова: електронні гроші, облік, банки-емітенти, безпека банку.

ЭЛЕКТРОННЫЕ ДЕНЬГИ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

Дерев'янка С.И.

Предмет работы - совокупность теоретических и практических вопросов сущности электронных денег в современных условиях и прогнозирования их развития в будущем;

Цель работы - обобщить и систематизировать теоретические знания о сущности электронных денег в Украине;

Метод или методология проведения работы - использованы общенаучные и специальные методы, в частности ретроспективного анализа, группировки, сравнения, научной абстракции, индукции и дедукции, анализа и синтеза и т.п.;

Результаты работы - предложение электронных денег на рынке зависит от стимулов для потребителей, торговцев, эмитентов и посредников при их использовании, а также факторов, которые могут сдерживать их развитие. Главным фактором как для потребителей, так и для торговцев является их готовность принять новые технологии. Электронные деньги имеют достаточный потенциал для развития, и возможно со временем они станут такими же привычными, как пластиковые карты сегодня;

Область применения результатов - теоретические и практические наработки могут быть использованы при выяснении состояния и путей развития электронных денег в Украине, а также для отражения их в системе бухгалтерского учета;

Выводы - обобщены результаты сущности электронных денег, их отражения в бухгалтерском учете.

Ключевые слова: электронные деньги, учет, банки-эмитенты, безопасность банка.

ELECTRONIC MONEY: CURRENT STATUS AND FUTURE DEVELOPMENT

Derevyanko S. I.

The subject of the work - a set of theoretical and practical issues of the nature of electronic money in the current conditions and forecast of their development in the future;

Purpose - to compile and organize theoretical knowledge about the nature of electronic money in Ukraine;

Method or methodology of work - general scientific and applied special techniques, including retrospective analysis, clustering, comparison of abstraction, induction and deduction, analysis and synthesis, etc.;

Results - electronic money supply in the market depends on the incentives for consumers, merchants, issuers and intermediaries in their use, as well as of factors that may inhibit their development. The main factor for both consumers and traders is their willingness to adopt new technologies. Electronic money has a sufficient potential for development, and in the future will be as usual as plastic cards today;

Application of results - theoretical and practical achievements can be used to clarify the situation and ways of development of electronic money in Ukraine, and to display them in the accounting system;

Conclusions - the results on the merits of electronic money, their reflection in accountancy.

Keywords: *electronic money account, the issuing bank, security bank.*

Актуальність дослідження. Не дивлячись на те, що електронні гроші є порівняно новим платіжним засобом для України, але розрахунки з їх використанням успішно здійснюються багатьма українськими компаніями. Поки що вони є малодослідженим об'єктом для наукової економічної літератури. Актуальність питань, пов'язаних з емісією та поширенням електронних грошей в сучасному світі не викликає сумнівів. Починаючи з кінця ХХ ст., коли почали з'являтися системи електронних грошей у світі, серед вчених-економістів та практиків велась жвава дискусія щодо їх суті, можливості впливу на грошову систему окремих країн та майбутнього заміника готівкових грошей.

Ступінь дослідження даної проблеми вченими. Питання обігу електронних грошей розглядалися в працях В. Міщенко, М. Савлука, М. Александрової, А. Лебедєва, Н. Дмитрика, С. Маслової, О. Махаєвої, М. Вудфорд, М. Кінг, Ч. Фрідмен, Д. Кочергіна, Ш. Егізаряна та багатьох інших. Однак, багато питань залишилося поза увагою дослідників.

Предмет дослідження - сукупність теоретичних і практичних питань сутності електронних грошей в сучасних умовах та прогнозування їх розвитку у майбутньому.

Мета статті – узагальнити і систематизувати теоретичні знання щодо сутності електронних грошей в Україні.

Задачі дослідження. Для досягнення мети були поставлені наступні завдання:

- дослідити економічну природу електронних грошей;
- проаналізувати сучасний стан електронних грошей в Україні;
- сформулювати висновки про перспективи розвитку електронних грошей.

Методи дослідження – використано загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема ретроспективного аналізу, групування, порівняння, наукової абстракції, індукції та дедукції, аналізу і синтезу тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. Гроші по праву можна назвати одним із найбільших винаходів людства, невід'ємною частиною фінансової системи кожної країни. Вони служать засобом оплати, збереження вартості та одиницею розрахунків у всіх економічних системах, за винятком початкових. Це єдиний товар, який не можна використати інакше, як звільнитися від нього: гроші не втамують голоду чи спраги, не дадуть притулку, не розважать, допоки людина не витратить їх.

Електронні гроші з'явилися завдяки розвитку та вдосконаленню інформаційних і криптографічних технологій, які дозволяють не лише зберігати на технічних пристроях грошову вартість, а і передавати її та значне поширення електронної торгівлі, для якої електронні гроші є інструментом здійснення беззбиткових мікроплатежів.

Система електронних грошей у світі використовується вже майже тридцятиліття. Україна не може похизуватися таким досвідом. З розвитком Інтернет-технологій застосування електронних грошей в Україні з кожним днем набуває дедалі більшої ваги. Вони є популярним, доступним і зручним засобом платежу. Їх використовують при оплаті товарів в Інтернет-магазинах та/або оплаті послуг компаніям, які приймають такі платежі, аналогічно тому, як це робиться з банківського рахунку. Управляти грошима у своєму гаманці користувач може за допомогою Інтернету або мобільного телефону.

Оскільки правова сутність та економічна природа електронних грошей є досить новою, існують різні підходи до регулювання їх випуску та обліку. Вони можуть бути як частиною банківської системи, так і мати окремий обіг (емітуватися небанківськими установами).

Поняття „електронні гроші” вперше з'явилося у постанові Правління НБУ „Про затвердження Положення про електронні гроші в Україні” від 25.06.2008р.№178. Право на випуск електронних грошей було закріплено виключно за банками. Інші юридичні особи, які здійснювали випуск електронних грошей і не були банками, мали привести свою діяльність у відповідності до вимог цього Положення протягом року з дня набрання чинності вищезазначеною постановою [13].

Особливих змін у діяльності емітентів електронних грошей після прийняття цієї постанови не відбулося. Постановою Правління НБУ від 04.11.2010р. №481 це Положення було скасовано, а йому на зміну прийнято нове, яке встановлює не такі жорсткі вимоги до емітентів електронних грошей та надає відповідні повноваження й іншим особам [14].

Закон України „Про платіжні системи та переказ коштів в Україні” від 05.04.2001р. №2346-III визначає термін „платіжний інструмент” як засіб певної форми на паперовому, електронному чи іншому виді носія інформації, використання якого ініціює переказ коштів з відповідного рахунку платника [8]. До них належать документи на переказ та спеціальні платіжні засоби (платіжна картка, мобільний платіжний інструмент, інший платіжний інструмент, що виконує функцію засобу ідентифікації, при допомозі якого його держатель здійснює платіжні операції з рахунку платника або банку, а також інші операції, встановлені договором). Спеціальні платіжні засоби в межах України мають право випускати в обіг виключно банки (п.1.4, 2.1 Постанови Правління НБУ „Про здійснення операцій з використанням спеціальних платіжних засобів” від 30.04.2010р. №223) [15].

Отже, виникла ситуація, коли з одного боку електронні гроші приймаються як засіб платежу, а з іншого – не належать згідно законодавства до спеціальних платіжних засобів та можуть емітуватися банками і іншими організаціями.

Положенням про електронні гроші встановлено, що особа, яка має намір створити систему електронних грошей та здійснювати їх випуск, зобов'язана узгодити з НБУ правила до здійснення випуску електронних грошей.

Відносини, пов'язані з електронними грошима, в нашій країні регулюються такими документами:

1. Цивільним кодексом України від 16.01.2003р. №435-IV [18];
2. Законом України „Про платіжні системи та переказ коштів в Україні” від 05.04.2001р. №2346-III [8];
3. Постановою Правління НБУ від 30.04.2010р. №223 „Про здійснення операцій з використанням спеціальних платіжних засобів” [15];
4. Постановою Правління НБУ від 04.11.2010р. №481 „Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів НБУ з питань регулювання випуску та обігу електронних грошей”, якою затверджено Положення про електронні гроші. [14]

Базовим нормативно-правовим актом, що регулює емісію, обіг та погашення електронних грошей є Положення про електронні гроші в Україні, затверджене постановою Правління НБУ від 04.11.2010р. №481 [14], яке розроблене з врахуванням вимог Законів України „Про Національний банк України” [7], „Про платіжні системи та переказ коштів” [8], а також вимог Директиви Європейського Парламенту та Ради Європи №2009/110/ЄС від 16.09.2009р. „Про започаткування та здійснення діяльності емітентів електронних грошей, а також пруденційний нагляд за такою діяльністю” [3]. Згідно цього Положення електронні гроші – це одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими, ніж емітент, особами і є грошовими зобов'язаннями емітента.

Закон України „Про платіжні системи та переказ коштів в Україні” від 05.04.2001р. №2346-III [8] електронні гроші визначає як грошові зобов'язання емітента в електронному вигляді, які розміщені на електронному пристрої та знаходяться в розпорядженні користувача. Таким пристроєм може бути мікропроцесорна картка, комп'ютер користувача, сервер системи розрахунків, де централізовано зберігаються електронні гроші користувачів.

Зауважимо, що термін „засіб платежу” законодавством не визначений, а поняття „платіжний засіб” зустрічається у ст.192 Цивільного кодексу України [18], ст.35 Закону України „Про Національний банк України” [7], ст.3 Закону України „Про платіжні системи та переказ коштів в Україні” [8] і пов'язане із визначенням гривні як єдиного законного платіжного засобу на території України.

Електронні гроші не можуть бути прирівняними до статусу гривні, оскільки вони випускаються банками та мають обмеження у поширенні та здійсненні операцій по них серед обмеженого кола осіб (лист НБУ від 07.06.2013р. №25-112/6750) [9].

Отже, українське законодавство констатує подвійну природу електронних грошей: з одного боку, вони є засобом платежу, який існує тільки в електронному вигляді (як запис у спеціалізованих електронних системах), а з іншого – зобов'язання емітента, яке повинне підкріплюватися гривнею.

Сутність грошей виявляється у єдності їх властивостей:

- гроші виконують роль загального еквівалента, при допомозі якого решта товарів вимірюють свою вартість;
- гроші виражають певні економічні відносини, які виникають між товаровиробниками з приводу обміну продуктами праці через ринок;
- гроші набувають загальної споживчої вартості, яка полягає у їх здатності обмінюватися на інші товари (вони мають абсолютну ліквідність).

Відомо, що гроші це специфічний товар, який має властивість обмінюватися на будь-який інший товар. На нашу думку, електронні гроші відповідають такому визначенню і є аналогом безготівкових коштів.

Електронні гроші – доволі розповсюджене явище за кордоном, тож зупинимось на тлумаченні цього поняття міжнародними інституціями.

У 1998р. документ Європейського центрального банку „Звіт про електронні гроші” навів таке визначення електронних грошей – грошова вартість, яка

зберігається в електронному вигляді на технічному пристрої і може широко використовуватися для здійснення платежів підприємствам іншим, ніж емітент, без необхідності використання при цьому банківських рахунків, але яка діє як наперед оплачений інструмент на пред'явника.

Правове визначення електронних грошей для країн ЄС міститься також в Директиві 2000/46/ЄС „Про започаткування та здійснення діяльності установами-емітентами електронних грошей та пруденційний нагляд за ними”. Так, електронні гроші – це грошова вартість, яка є вимогою до емітента і яка: а) зберігається на електронному пристрої; б) емітується під час отримання грошових коштів у вартісному розмірі не меншому, ніж емітована грошова вартість; в) приймається як засіб платежу підприємствами, іншими ніж емітент [4].

Директива Європейського Парламенту та Ради Європи №2009/110/ЄС від 16.09.2009р. [3] містить таке їх визначення – це електронно, у т.ч. магнетично, накопичена грошова вартість, яка представлена вимогою до емітента, і яка після отримання коштів випускається з метою здійснення платіжних трансакцій і приймається фізичною або юридичною особою, що не є емітентом електронних грошей. Це визначення дозволяє охопити якомога більше форм електронних грошей, які постійно змінюють свій вигляд та стрімко набувають нових форм вираження.

Електронні гроші або електронні методи платежу – це різні платіжні механізми, створені з метою здійснення поточних розрахунків споживачами товарів і послуг [17, с.98]. На наш погляд, найбільш повне визначення електронних грошей наведено в Директиві 2000/46/ЄС [4].

Наведені визначення не вказують на доволі суттєву ознаку електронних грошей, як їх існування в якості зобов'язань свого емітента, оскільки саме вона свідчить про можливість обміняти їх на реальні гроші в будь-який момент. По-друге, у них вказується на відсутність використання рахунків під час обігу електронних грошей. Отже, термін „гроші” тут є умовним, оскільки в матеріальному світі електронні гроші не існують, хоча, з іншої сторони, вони мають реальну цінність, оскільки забезпечуються реальними грошима.

Електронні гроші, з одного боку, є засобом платежу, а з іншого – зобов'язанням емітента, яке підлягає обов'язковому виконанню у традиційній (неелектронній) валюті. У свій час така ситуація стосувалася і банкнот, які розглядали як зобов'язання, яке підлягає оплаті монетами або дорогоцінними металами. Можливо, з часом центральні банки будуть проводити емісію електронних грошей так само, як зараз вони друкують банкноти.

На відміну від бартеру, електронні гроші виконують функцію загального засобу обміну. Продавець отримує відповідну суму коштів за реалізований товар і може придбати за них інший товар такої ж вартості або отримати за них така ж суму „реальних грошей” [16]. Радіонова І.Ф. електронні гроші відносять до депозитних грошей [5, с.48-49].

Існує думка, що їх потрібно обліковувати у складі зобов'язань, беручи до уваги визначення, наведено у Положенні про електронні гроші в Україні. Електронні гроші є активом у вигляді дебіторської заборгованості і мають відобразитися на рахунку 377 «Розрахунки з іншими дебіторами» [10, с.37-41]. Інші пропонують електронні гроші показувати на додатковому субрахунку до рахунку 33 „Інші кошти” (наприклад, 335 „Електронні гроші”). За умови, коли зазначені платіжні засоби надходять до агента на основі агентського договору, який не передбачає переходу прав власності на кошти, то рекомендується використовувати позабалансовий рахунок (наприклад, 033) та обліковувати їх за номінальною вартістю [1].

Грачова Р.Є. пропонує електронні гроші відносити до складу безготівкових коштів, обліковувати на рахунку 31 „Рахунки в банках”. Оскільки такі гроші поки що не набули масовості, доцільним для обліку є субрахунок 313 у розрізі аналітичних

рахунків: 3131 „Депозитний рахунок у національній валюті”, 3132 „Акредитиви у національній валюті”, 3133 „Лімітована чекова книжка”, 3134 „Спеціальний картковий рахунок”, 3135 „Спеціальний рахунок на фінансування капітальних вкладів”, 3136 „Поточний рахунок філії” [2, с.87-88].

Отже, аналіз вітчизняного та міжнародного законодавства дає підставу зробити наступні висновки. З правової точки зору електронні гроші є безстроковими грошовими зобов'язаннями емітента на пред'явника в електронній формі, які випускаються та погашаються емітентом. Обіг електронних грошей здійснюється шляхом уступки права вимог до емітента і породжує зобов'язання останнього у розмірі пред'явлених „електронних грошей”. Банк-емітент набуває грошове зобов'язання перед користувачем сплатити йому певну суму грошей, а користувач має право передати свої права третій особі (іншому користувачу, торговцю) шляхом розрахунків електронними грошима.

З економічної точки зору електронні гроші є платіжним інструментом, який поєднує (в залежності від схеми реалізації) властивості як готівкових грошей, так і традиційних платіжних інструментів (чеків, банківських карток тощо). Так, можливість здійснення операції поза банківською системою поєднує електронні гроші з готівкою, а здійснення розрахунків у безготівковій формі через рахунки, які відкриті в кредитних установах – з традиційними платіжними інструментами.

З технічної точки зору електронні гроші – це інформація в електронній формі, носієм якої є спеціальний електронний пристрій (наприклад, жорсткий диск комп'ютера) та знаходиться у розпорядженні власника і може бути передана третій особі з використанням електронних комунікаційних засобів.

Класифікацію електронних грошей можна представити так (рис.1).

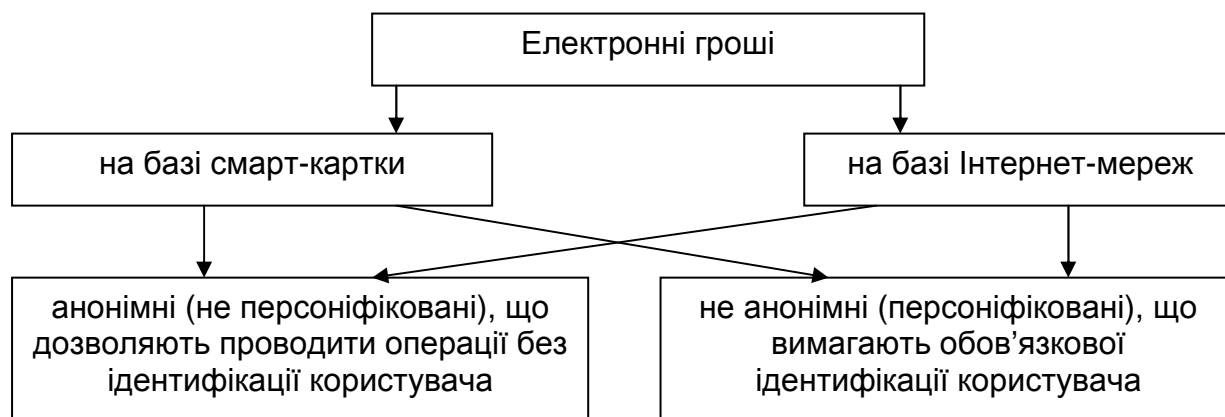

Рис.1. Класифікація електронних грошей

Отже, електронні гроші – це по суті електронний аналог готівкових грошей, які існують у вигляді електронних записів, наприклад, у віртуальних гаманцях в Інтернеті (аналог рахунку в банку, який використовується лише для операцій з електронними грошима). Це умовні знаки, які „прив'язані” до курсу однієї валюти (гривні, рубля, євро тощо) та існують лише у мережі та ніде більше. Сукупність віртуальних гаманців, у яких для здійснення платежів використовуються електронні гроші називається системою електронних грошей.

В нашій країні електронні гроші найчастіше використовуються для поповнення мобільного телефону, оплати послуг Інтернет-провайдерів тощо. Хоча віртуальна готівка досить зручна, вітчизняні Інтернет-магазини віддають перевагу розрахункам готівкою з кур'єром або банківською картою.

Слід відмітити, що на введення або виведення з системи віртуальних грошей комісія складає від 1,5% до 10% суми операції, в той час, коли платежі банківською картою проводяться без комісій та/і виведення коштів є безкоштовним, коли це

робити в банкоматах свого банку. З іншого боку, банківські картки іноді бувають менш безпечними. Досвідчений зловмисник із втраченої картки може дуже швидко використати кошти, навіть банк не встигне їх заблокувати. Втрата електронного гаманця майже неможлива, хоч досвідчений хакер може його зламати. Електронний гаманець можна поповнювати платіжною картою, через платіжний термінал або придбавши спеціальний ваучер поповнення.

Не дивлячись на переваги використання електронних грошей, вони не набули значного поширення у світі. Ринок електронних грошей характеризується нерівномірністю поширення.

Пропозиція електронних грошей на ринку залежить від стимулів для споживачів, торговців, емітентів та посередників при їх використанні, а також факторів, які можуть стримувати їх розвиток. Так, легкість використання пристроїв, на яких зберігаються електронні гроші, конфіденційність та безпека розрахунків будуть позитивно впливати на прагнення споживачів використовувати електронні гроші. Можливе збільшення обсягів реалізації, скорочення витрат та вигідні умови договорів чинитимуть вплив на рішення торговців приймати електронні гроші. Але головним фактором як для споживачів, так і для торговців буде їх готовність прийняти нові технології.

На рішення банків здійснювати операції з електронними грошима може вплинути бажання зберегти свою нішу на фінансовому ринку. Для фінансових посередників, як і для інших учасників електронних розрахунків важливими питаннями є конфіденційність та безпека платежів.

До факторів, які стримують розвиток систем електронних грошей, можна віднести:

- 1) психологічні (низький рівень довіри як споживачів, так і торговців до нового виду грошей, звичка використовувати традиційні платіжні засоби);
- 2) недоліки самих систем електронних грошей (відсутність розвиненої мережі прийому та використання електронних грошей, загальноприйнятих стандартів у сфері електронних грошей тощо).

Еволюційний шлях грошей показав, що вони повинні володіти властивостями, які б робили їх найбільш придатними серед інших благ для використання у якості грошей. В основі властивостей електронних грошей лежать традиційні властивості грошей. Зупинимось на бажаних властивостях електронних грошей:

- 1) зручність як при їх отриманні, так і при здійсненні розрахунків ними;
- 2) безпека цілісності інформації та захист від її несанкціонованого відтворення;
- 3) анонімність платника та отримувача грошей (хоча ця властивість є дискусійною і може викликати критику з боку правоохоронних органів);
- 4) можливість роботи в режимі on-lain для платника та одержувача коштів;
- 5) портативність (використання електронних грошей не повинне залежати від фізичного місця розташування їх держателів);
- 6) можливість конвертації у законні засоби платежу, емітовані центральним банком;
- 7) електронні гроші повинні бути захищені від знецінення чи знищення (виведення з обігу).

Поки що не існує жодної системи електронних грошей, яка б володіла усіма перерахованими властивостями.

На наш погляд, важливою стримуючою причиною використання електронних грошей, зокрема, в Україні, є вкорінена звичка до використання готівки у роздрібних платежах. Спостерігаючи за розвитком електронних грошей, люди хочуть отримати більше впевненості та довіри до інноваційних платіжних засобів, щоб і самим почати їх використовувати.

Використання електронних грошей від усіх учасників вимагає здійснити початкові інвестиції. Так, споживач має придбати смарт-картку чи програмне забезпечення, підключитися до мережі Інтернет, іноді – здобути додаткові знання та навички, а торговець – придбати спеціальне програмне забезпечення та/або термінал, підключитися до відповідних мереж для забезпечення зв'язку з емітентом або агентом. Висока вартість таких інвестицій може скоротити число користувачів електронних грошей та торгових точок, які їх прийматимуть.

Податковий кодекс України (п.291.6 ст.291) з 01.01.2012р. зобов'язує всіх платників єдиного податку (як фізичних, так і юридичних осіб) здійснювати розрахунки за відвантажені товари (виконані роботи, надані послуги) виключно у грошовій формі (готівковій та/або безготівковій) [11]. Раніше така вимога стосувалася виключно платників єдиного податку – юридичних осіб. Чи є правомірним використання в таких умовах електронних грошей як способу розрахунку? Чинне законодавство України не містить чіткого визначення терміну „гроші”, „електронні гроші”, „платіжний пристрій”, а також відсутні норми щодо регулювання випуску електронних грошей та їх використання. Як правило, головна увага приділяється не суті, а формі існування грошей. Електронні гроші купуються за „реальні” гроші і погашаються „реальними” грошима, але між собою не ототожнюються. ПКУ також розглядає суть грошей через призму форм існування – готівкова або безготівкова. Отже, якщо електронні гроші не вважаються грішми, то і розрахунки за їх допомогою не є розрахунками у грошовій формі.

За своєю юридичною природою готівкові та безготівкові кошти, як і електронні гроші, є зобов'язаннями Національного банку або інших банків перед клієнтами. На наш погляд, розглядати суть грошей потрібно у розрізі функцій, які вони виконують, а не форми існування та юридичної природи.

В одному з найпоширеніших визначеннях грошей мова іде про особливий товар, що виконує роль загального еквівалента, у якому виражається вартість усіх інших товарів, та загального засобу обміну. Виходячи з такого визначення, електронні гроші можуть вважатися грошима, оскільки виконують функцію загального засобу обміну. Інша думка міститься у листі Міністерства економіки України від 17.09.2013р. №3112-13/32401-14. Так, якщо фізична особа – платник єдиного податку використовуватиме у своїй діяльності електронні гроші, то вона зобов'язана сплачувати податок за ставкою 15%, оскільки у своїй господарській діяльності використовує інший, ніж дозволений на єдиному податку, спосіб розрахунків.

Електронні гроші всіх відомих сьогодні систем є наперед оплаченими, якщо не заглиблюватися у деталі їх випуску та обігу, то загалом застосування електронних грошей можна прирівняти до оформлення безготівкових операцій, адже і документи, і ініціювання переказу та списання коштів з рахунку здійснюються за правилами, які встановлені саме для безготівкових розрахунків.

На офіційному веб-сайті НБУ з'явився проект законодавчих змін щодо функціонування платіжних систем та розвитку безготівкових розрахунків в Україні. Цим законопроектом визначено, що:

електронні гроші – це одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими, ніж емітент, особами і є грошовим зобов'язанням емітента;

випуск електронних грошей – це операція по введенню в обіг зобов'язань емітента в електронній формі, які приймаються як засіб платежу іншими, ніж емітент особами, шляхом їх надання утримувачам або агентам в обмін на готівкові або безготівкові кошти.

Випуск електронних грошей здійснюється банками, а їх держателем може бути як фізична, так і юридична особа.

Розробники законопроекту зауважують, що електронні гроші можуть бути випущені тільки в гривневому еквіваленті, а в межах України видача готівки через банкомати також проводиться виключно в гривнях.

НБУ буде вести реєстр платіжних систем в Україні, їх учасників, забезпечувати належне регулювання випуску та використання електронних грошей.

Сьогодні ці зміни є узаконеними (Закон України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування платіжних систем та розвитку безготівкових розрахунків” від 18.09.2012р. №5284-VI). НБУ отримав право визначати порядок здійснення в Україні маршрутизації, клірингу і взаєморозрахунків між учасниками платіжної системи за операціями, що здійснені і межах України із застосуванням платіжних карток, емітованих банками – резидентами. Крім цього, він може встановлювати суми розрахунків готівковими коштами для фізичних та юридичних осіб, а також для фізичних осіб – підприємців.

Закон дозволяє створити національну систему безготівкових розрахунків, яка розвиватиметься на базі міжнародних стандартів (зараз використовуються платіжними системами VISA та MasterCard). Банки зможуть розміщувати на своїх картках дві і більше різних платіжних системи. Користуватися картою вітчизняної системи можна буде у будь-якій торговельній точці. Для цього не потрібно нового обладнання, адже нові картки можна використовувати у вже діючих банкоматах і терміналах. В такій ситуації VISA та MasterCard можуть втратити значну частину внутрішнього ринку, а з іншого боку, можна буде зберегти працездатність електронних платежів в Україні, коли світові платіжні оператори припинять (з яких-небудь причин) операції в Україні. Відтепер за відмову прийняти оплату пластиковою картою (або обмеження такого права) продавцю товару (послуги) загрожує штраф у розмірі 8500грн. (500 нмдг).

Міністерство фінансів України теж відреагувало на появу електронних грошей. Своїм наказом від 27.06.2013р. №627 Інструкцію про застосування Плану рахунків доповнено нормами, які визначають порядок бухгалтерського обліку електронних грошей. Тепер в бухгалтерському обліку під електронними грошима розуміють одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується у готівковій або безготівковій формі. При цьому з метою бухгалтерського обліку не визнаються електронними грошима наперед оплачені картки одно цільового використання: дисконтні картки торговців, картки автозаправних станцій, квитки для проїзду в міському транспорті тощо, які приймаються як засіб платежу виключно їх емітентами.

В Плані рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій з'явився окремий субрахунок 335 „Електронні гроші, номіновані в національній валюті” до рахунку 33 „Інші кошти”. На ньому будуть відображатися операції з електронними грошима, які здійснюються комерційними агентами та користувачами, відповідно до нормативно-правових актів НБУ та правил використання електронних грошей, узгоджених з НБУ.

Отже, електронні гроші мають достатній потенціал для розвитку, і можливо згодом вони стануть такими ж звичними, як пластикові картки сьогодні. Спрогнозувати розвиток систем електронних грошей доволі складно. Можна виділити такі сценарії такого розвитку:

- 1) електронні гроші не отримають значного поширення або взагалі зникнуть з обігу. Деякі вчені вважають, що електронні гроші не зможуть скласти конкуренцію готівці, принаймні, у недалекому майбутньому, та будуть функціонувати лише в рамках закритих систем. Події останнього часу, направлені на вдосконалення інформаційних та фінансових технологій, внесення змін до законодавства, яке

регулює питання обігу електронних грошей, розвиток телекомунікаційної інфраструктури сприяють зростанню обсягів електронної комерції;

2) електронні гроші повністю витіснять традиційні готівкові гроші. Прибічниками такої думки є професор Гарвардського університету Б.Фрідмен та заступник Керуючого банку Англії М.Кінг. На наш погляд, такий сценарій малоімовірний. Простота у використанні, нульовий кредитний ризик за рахунок гарантій держави, статус законного платіжного засобу – це вагомні переваги готівки над електронними грошами. Слід відмітити, що серед європейських країн Бельгія, Нідерланди, Швейцарія та Італія мають найбільший відсоток трансакцій з використанням електронних грошей (близько 4%). Найбільшою популярністю вони користуються у Сінгапурі (близько 85% трансакцій). Тому за умов державної підтримки та надання електронним грошам статусу законного платіжного засобу такий прогноз може стати реальним (принаймні, в межах окремої держави);

3) електронні гроші використовуються у якості платіжного інструменту та знаходяться в обігу поряд із звичною готівкою. На даному етапі саме такий сценарій, на наш погляд, є найбільш ймовірним для нашої країни.

Висновки. За висновками аналітиків, річний оборот електронних грошей в Україні перевищує 4 млрд.грн., а вже через кілька років може досягти 40-50 млрд.грн. Такий стрімкий розвиток ринку вимагає зрозумілого та ефективного законодавчого поля. Маємо надію, що в Україні будуть створені всі умови для швидкого розвитку та пропозицій останніх новацій у бізнесі.

Список використаних джерел

1. Горячун Т. Бухгалтерський облік операцій з розповсюдження електронних грошей [Електронний ресурс] / Т.Горячун. – 2012. – Режим доступу: <http://www.audit-alliance.com.ua/buxgalterskij-oblik-operacij-z-rozprovsyudzhennya-elektronnix-groshey/>.

2. Грачова Р.Є. Енциклопедія бухгалтерського обліку / Р.Є.Грачова. – К.: Галицькі контракти, 2004. – с.87-88.

3. Директива Європейського Парламенту та Ради Європи №2009/110/ЄС від 16.09.2009р. /Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

4. Директива 2000/46/ЄС „Про започаткування та здійснення діяльності установами-емітентами електронних грошей та пруденційний нагляд за ними” Режим доступу: http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_178

5. Економіка (рівень стандарту, економічний рівень). 11 клас/ І.Ф.Радіонова. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. с.48-49.

6. Закон України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування платіжних систем та розвитку безготівкових розрахунків” від 18.09.2012р. №5284-VI. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5284-17>.

7. Закон України „Про Національний банк України” / Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/679-14>

8. Закон України „Про платіжні системи та переказ коштів в Україні” від 05.04.2001р. №2346-III /Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

9. Лист НБУ від 07.06.2013р. №25-112/6750 / Режим доступу: <http://www.zakon.nau.ua/?uid=1139.1.831&title=%CD%C0%D6%B2%CE%CD%C0%C>

10. Лісіца Т. Електронні гроші та Інтернет-торгівля / Т.Лісіца // Баланс. – 2012. - №47. – с.37-41.

11. Податковий Кодекс України. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>

12. Положення про електронні гроші в Україні [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/z1336-10>

13. Постанова Правління НБУ „Про затвердження Положення про електронні гроші в Україні” від 25.06.2008р. №178/ Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
14. Постанова Правління НБУ від 04.11.2010р. №481 „Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів НБУ з питань регулювання випуску та обігу електронних грошей”/ Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
15. Постанова Правління НБУ від 30.04.2010р. №223 „Про здійснення операцій з використанням спеціальних платіжних засобів”/ Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
16. Савчук Д. Електронні гроші – не гроші? [Електронний ресурс] / Д.Савчук. – 2012. – Режим доступу: <http://www.kyivpost.ua/opinion/op-ed/elektronni-groshti-ne-groshti-35984.html>
17. Сальников Д. Электронные кошельки // Банковские технологии. – 1998. - №2. –с.97-101. с.98
18. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV/ Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/435-15>

References

1. Horyachun T. Bukhhalters'kyi oblik operatsiy z rozpovsyudzhennya elektronnykh hroshey [A record-keeping of operations is from distribution of e-cashes]/ Т.Норьячун. – 2012. – <http://www.audit-alliance.com.ua/buxgalterskij-oblik-operacij-z-rozpovsyudzhennya-elektronnix-groshey/>.
2. Hrachova R.Ye. Entsyklopediya bukhalters'koho obliku [Encyclopaedia of record-keeping] К. : Halyts'ki kontrakty, 2004. s.87-88.
3. Dyrektyva Yevropeys'koho Parlamentu ta Rady Yevropy #2009/110/YeS vid 16.09.2009r. : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
4. Dyrektyvi 2000/46/YeS „Pro zapochatkuvannya ta zdiysnennya diyal'nosti ustanovamy-emitentamy elektronnykh hroshey ta prudentsiyyny nahlyad za nymy” [About establishment and realization of activity by the establishments-issuers of ecashes and prudential supervision after them]: http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_178
5. Radionova I.F. Ekonomika (riven' standartu, ekonomichnyy riven'). 11 klas [Economy (level of standard, economic level). 11 class] Kam"yanets'-Podil's'kyi: Aksioma, 2011. s.48-49.
6. Zakon Ukrayiny` „Pro vnesennya zmin do deyaky`x zakonodavchy`x aktiv Ukrayiny` shhodo funkcionuvannya platizhny`x sy`stem ta rozvy`tku bezgotivkovy`x rozрахunkiv” vid 18.09.2012r. №5284-VI. -[On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on the functioning of payment systems and clearing]. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5284-17>.
7. Zakon Ukrayiny „Pro Natsional'nyy bank Ukrayiny” [About the National bank of Ukraine] / <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/679-14>
8. Zakon Ukrayiny „Pro platizhni systemy ta perekaz koshtiv v Ukrayini” [About the payment systems and transfer of costs in Ukraine] / <http://www.zakon.rada.gov.ua>
9. Lyst NBU vid 07.06.2013r. №25-112/6750 /<http://www.zakon.nau.ua/?uid=1139.1.831&title=%CD%C0%D6%B2%CE%CD%C0%CD>
10. Lisitsa T. Elektronni hroshti ta Internet-torhivlya [E-cashes and Internet-trade] // Balans. 2012. №47. s.37-41.
11. Podatkovyy Kodeks Ukrayiny [Internal revenue Code of Ukraine]. : <http://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>
12. Polozhennya pro elektronni hroshti v Ukrayini [Position is about ecashes in Ukraine] : <http://zakon.rada.gov.ua/go/z1336-10>
13. Postanova Pravlinnya NBU „Pro zatverdzhennya Polozhennya pro elektronni hroshti v Ukrayini” vid 25.06.2008r. №178 [About claim of Statute about ecashes in Ukraine]: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

14. Postanova Pravlannya NBU „Pro vnesennya zmin do deyaky`x normaty`vno-pravovy`x aktiv NBU z py`tan` reguluvannya vy`pusku ta obigu elektronny`x groshej” vid 04.11.2010r. №481 : // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1336-10>.

15. Postanova Pravlannya NBU vid 30.04.2010r.№223 „Pro zdiysnennya operatsiy z vykorystannyam spetsial'nykh platizhnykh zasobiv” [About realization of operations with the use of the special means of payment]: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

16. Savchuk D. Elektronni hroshi – ne hroshi? [Are e-cashs not money?] 2012. : [//www.kyivpost.ua/opinion/op-ed/elektronni-groshi-ne-groshi-35984.html](http://www.kyivpost.ua/opinion/op-ed/elektronni-groshi-ne-groshi-35984.html)

17. Sal'nikov D. Elektronnye koshel'ki // Bankovskie tekhnologii. 1998. №2. s.97-101.

18. Tsyvil'nyy kodeks Ukrayiny vid 16.01.2003r. №435-IV [Civil code of Ukraine] [//www.zakon.rada.gov.ua/go/435-15](http://www.zakon.rada.gov.ua/go/435-15)

ДАНИ ПРО АВТОРА

Дерев'янка Світлана Іванівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту

Національний університет біоресурсів і природокористування України

вул. Героїв Оборони, 11, м.Київ, 03041, Україна

e-mail:derevjanko@ukr.net

ДАНИЕ ОБ АВТОРЕ

Деревянка Светлана Ивановна, кандидат экономических наук, доцент кафедры учета, анализа и аудита

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

ул.Героев Оборонны, 11, г.Киев, 03041, Украина

e-mail:derevjanko@ukr.net

DATA ABOUT THE AUTHOR

Derevjanko Svetlana Ivanovna, Ph.D. in Economical Science, Associate Professor

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

11, Geroev Oboronu street, Kyiv, 03041, Ukraine

e-mail:derevjanko@ukr.net